

*Acten des Zuydthollandtschen synodi, begonnen
binnen Delft den 27^{en} Augusti 1596.*

Syn met behoorlycke credentie op de vergaderinge verschenen dese navolgende personen:

Wt den classe van Dordrecht:

ANDREAS DEMETRIUS,	}	kerckendienaren	{	tot Dordrecht,
JOANNES BISSCHOP,				Geertruydenberge,
GODEFRIDUS ALENDORP,				ende Papendrecht,

midtsgaders CORNELIS MAGGHELSZ, ouderlingh der kercke van Dordrecht.

Wt den classe van Delft:

ARNOLDUS CORNELII,	}	kerckendienaren	{	tot Delft,
PETRUS LOUWIJCK,				Naeltwyck,
MARTINUS NICOLAI,				ende Liere,

midtsgaders JORIS HECTORSZ, ouderlingh tot Delft.

Wt den classe van Leyden:

THOMAS SPANCKHUYSEN,	}	kerckendienaren	{	tot Leyden,
JOANNES NOBELIUS,				Coudekerck,
DAVID JACOBI,				ende Sassem,

midtsgaders OTTO DE MAN, ouderlingh tot Leyden.

Wt den classe van der Goude:

HERMANNUS HERBERTS,	}	kerckendienaren	{	ter Goude,
ADRIANUS VAN DEN BORRE,				Schoonhoven,
TELMANNUS CUPUS,				ende Nypoort,

midtsgaders SERVAES CORNELISZ, ouderlingh ter Goude.

Wt den classe van Rotterdam :

CASPER SWERINCKHUYSEN,	}	kerckendienaren	{	tot Rotterdam,
PHILIPS MINEL,				Cralingen
HEYNDRICK VAN DER SWALUWE,				ende Roon,

midtsgaders WILLEM SCHAELETKENS, ouderlinck tot Rotterdam.

Wt den classe van Gorchum :

JODOCUS GEISTERANUS,	}	kerckendienaren	{	tot Gorchum,
OTTO TONSOR,				Worchum
HENRICUS SPUDAEUS,				ende Arckel,

midtsgaders GOSVINUS CORNELII BESOYEN, ouderlingh tot Gorchum.

Wt den classe van den Briel :

REGINALDUS DONTCLOCK,	}	kerckendienaren	{	in den Briel,
JOANNES VOSSIUS,				Spyckenisse
CORNELIUS ARNOLDI,				ende Dircklandt,

midtsgaders JAN COMMERTSZ ¹⁾, ouderlingh ten Briel.

Wt den classe van sGravenhaghe :

JOANNES WTTENBOGAERT,	}	kerckendienaren	{	tot sGravenhage,
THEODORUS PETRI,				Voorburgh
JOANNES SPANHOVIUS, ²⁾				ende sGravesande,

midtsgaders THEODORUS BERCKEL, ouderlingh in den Hage.

Wt den classe van Overrhylandt :

HENRICUS BOCXHORN,	}	kerckendienaren	{	tot Woerden,
SEGERUS CONINXBERGE,				Bodegraven,
NICOLAAS MASIUS,				Nieuwerveen
GILEYN VAN WASSENHOVEN,				ende Rynsaterwoude.

Dese syn vermaendt van op een ander tyt in plaetse van den vierden dienaar een ouderlinck te deputeren als andere.

Syn mede uyt last der E. heeren Staten van Hollandt ende Westvrieslandt verschenen de E. hochgeleerde heeren mrs. CORNELIS VAN DER NIEUSTADT, raedt in den Hoogen, ende LEONARD CASEMBROOT, raet in den Provincialen Rade, ende uyt last des Noordhollandtschen synodi JOANNES MATTHISIUS ende BARTHOLDUS WILHELMI, kerckendienaren tot Haerlem ende Beverwyck, alle met behoorlycke brieven van commissie ende credentie, ter vergaderinge geexhibeert.

Naer aenroepinge des naems Godts syn met gemeyne stemmen vercoren : tot praeses ARNOLDUS CORNELII, tot assessor JOANNES WTTENBOGAERT ende tot scriba CASPER SWERINCKHUYSEN.

¹⁾ „Commertsz” L en M hebben „Commersteijn.” ²⁾ „Spanhovius” L heeft „Spanheim.”

HENRICUS BOEXHOORN, kerekendienaar tot Woerden, heeft tot een aenvanck der vergaderinghe een vermaninge gedaen uyt het 13^e cap. Matthaei versibus 24 etc., ende is daervan bedanckt geweest.

1.

Resumptie der acten des laetsten synodi ¹⁾. — Syn ten eersten overlesen de acten des laetsten Suydhollandtschen synodi. Ende is opt achtste artyckel van deselve, roerende den nationalem synodum, goetgevonden uyt dese vergaderinge te schryven aen de kereke van Amsterdam, ten eynde dselve op nieus daeromme aenhoude soo met mondelyck aendien in de vergaderinge der heeren Staten Generael als met schriftelyck vertoogh, vervatende de oorsaecke, waeromme thouden des voorsz. synodi hoochnoodich geacht wordt. Ende indien de heeren Staten goetvonden daerop tadvis van elke provincie int bysonder te begeren, sullen die van Amsterdamme versocht worden de dienaren des woordts derselver provincien daervan te verwittigen, met begeerte dat een yder by den synen hierinne tbeste doen wille.

2.

De gedeputeerde des synodi sullen de saecke, gheroert int negende articule, de heeren commissarissen ter gelegender tyt indachtich maecken, opdat sulcke ende diergelycke misbruycken geweert worden.

3.

[*Reparatie der tempelen.*] ²⁾ — tX^e artyckel van de reparatie der tempelen sal by een yeder classe, daert noodich is, gevordert worden.

4.

[*Paep te Lexmonde weren.*] — De gedeputeerde des synodi sullen de heere advocaet BARNEVELT bidden tbeste te willen doen by syn G. VAN BREDEROEDE, opdat de paep van Lexmonde, geroert int 12^e artyckel, mach geweert worden, ende by gebreecke van beteringe sullen daeromme by de heeren Staten van Hollandt aenhouden ende oock sien (ist mogelyck) eenige alimentatie voor denselven vermidts syn ouderdom te vercrygen.

5.

[*Paep te Hagesteijn weren.*] — De classis van Gorchum sal vorder aenhouden aen de heeren Staten van Wtrecht om de paep te Hagesteyn, geroert art. 14, te weren, ende by faute van dien sal de saecke door de gedeputeerde des synodi syn Excellentie als stadthouder van Wtrecht aengediendt worden.

6.

[*Onstichtelike schilderien in kercken te weren.*] — Een yder classe sal aerbeyden, dat de onstichtelycke schilderyen, int 15^e art. geroert, door

¹⁾ In L ontr. de marginalia. ²⁾ Dit en de volgende tusschen [] geplaatste marg. zijn overgenomen uit M.

de overheydt geweest worden. Ende aengaende Calslagen sal MIEROP, heer van denselven dorpe, daeromme worden aengesproken by de gedeputeerde des synodi.

7.

[D. GOMARI *wereck tegen* COSTERUM.] — Men sal uyt dese vergaderinge schryven aen D. GOMARUM, professorem theol. tot Leyden, ende hem versoeken, dat hy int werck, dat hy (soo men verstaet) voorheeft tegen FR. COSTERUM, wil voortgaen ende tselve eyntelyck tegen COSTERI leste Nederlandtsche boecxken dirigeren. Ende off sulcx GOMARI voornemen niet en ware, sullen de gedeputeerde des synodi een ander middel aenwenden, opdat tselve boecxken beandwoordt mach worden. Worden oock alle kerckendienaren hiermede vermaendt eenige boeexkens, tegen de Jesuyten in voortyden uytgegeven, als WITACHERI tegen CAMPANUM ende diergelycke, in Nederlandtsch over te setten tot stichtinge van de gemeente, alsoo nochtans dat deselve ofte andere diergelycke boecken niet uytgegeven sullen worden, sonder eerst by de ghedeputeerde des synodi gevisiteert te syn. Ende in gevalle daeromme tusschen deselve ghedeputeerden ende de authoren ofte oversetters van deselve boecken eenige swaricheydt viele, sal sulcx met den professoren der theologie tot Leyden in communicatie geleydt worden.

8.

[*Oversettinge des bibels.*] — Alsoo de heere van St. ALDEGONDE (soo men verstaet) verclaert niet te connen wycken in de oversettinge des bybels van seeckere maniere van spreken, in 20^e art. geroert, tevreden synde nochtans, dat de kercken daerinne doen, soo deselve goetvinden sullen, wanneer twerck met Godts hulpe ten eynde sal wesen gebracht, is desen synodus tevreden, aengaende dit different, dat de voornoemde heere daerinne voortvare, midts dat opt eynde vant werck de vrye decisie daarvan int oordeel der kercken gelaten worde.

9.

[*Legerdienst.*] — Gehoort synde trappoort THOMAE SPANCKHUSII ende CASPARI SWERINCKHUSII aengaende de versorginge des veldtlegers, art. 23 geroert, ende gelet op de verclaringe der heeren Raden van State, by dewelcke de aengevangen voet van lotinge seer goet gevonden wordt, is geresolveert, dat deselve voet voortaan (soovele desen synodum aengaet) over de overige steden van Zuydhollandt int werck gestelt sal worden. Ende indien in de executie eenige swaricheydt valt, sal daerinne voorsien worden by de gedeputeerde des synodi, die oock aen de heeren Staten versoeken sullen te willen ordre stellen, dat de kercken van andere synoden ende provincien mede, om naer advenant gelycken last te dragen, mogen verwitticht worden.

10.

[*Ouderlingen stellen.*] — Men sal in alle classen aerbeyden, dattet 24^e

art. aengaende tstellen der ouderlingen mach worden geeffectueert, daertoe de gedeputeerde des synodi, des noodt synde, de handt bieden sullen.

11.

[*Superstitien weren.*] — Van gelycken sullen de gedeputeerde des synodi aerbeyden, dat de superstitionen, in den 26^{en} art. geroert, ende die alle dage wassen, geweert mogen werden.

12.

[*Boscoop en Homade resorteren onder de Leijtsche classe.*] — Volgens tconsent des classis van Leyden is goetgevonden, dat Busschop ende Homade onder denselven classe resorteren sullen, midts dat de heere VAN POELGEEEST ten aenhouden van de gedeputeerde des synodi verclare tevreden te syn, dat de d[ienaer] van Homade sich in alles drage conform de ordeninge der kercken.

13.

[*Misbruijken in houwelijcsaken.*] — Op de remedie tegens de misbruycken, vallende in matrimoniale saecken ende particulierlyck tegen de echtmydinge, sal vorder aengehouden worden by de gedeputeerde des synodi.

14.

[*Trouwen van melaetsche.*] — Op het 30^e art. van de melaetsche wert verstaen, dat denselven niet toegelaten en sal worden te trouwen sonder consent van de magistraten ende vaders¹⁾, daeronder sy staen.

15.

[*Placcaet tegen de papen etc.*] — Alsoo tplaccaet van de scholen niet en versiet tegen de papen int ghemeyn maer alleen tegen de Jesuyten, sal sulcx den heeren Staten, om tot verbeteringhe te geraecken, geremonstreert worden.

16.

[*Gelijckheijt der feestdagen.*] — Op de gelyckheydt der feestdagen sal noch by den gedeputeerden des synodi aengehouden ende middelertyt gevolgt worden de 60^e art. des synodi nationalis anni 86.

17.

[FRANCISCUS PITHIUS] — Sal van wegen dese vergaderinge een ernstige vermaninge geschreven worden aen FRANCISCUM PYTHIUM, kerckendienaer tot Alphen, overmidts hy op syn eygen autoriteyt tegens de resolutie des lesten synodi art. 39 ende sonder voorweten syns classis PETRUM HYPERPHRAGIUM alias PETER DE SUTTERE binnen Alphen heeft doen predicken, ten eynde hy sich voortaan van sulcx wachte ende in soo gewichtigen saecke voorsichtelycker handele. Sullen haer oock die van der classen van

¹⁾ „vaders” L heeft „voorders.”

Overrhyndlant midts desen tot onderhoudinge van goede correspondentie met malcanderen in sulcke ende diergelycke saecken vermaendt houden.

18.

[CASPARUS BYGARDEN.] — Is CASPARO BYGAERDEN op syn versoek van tot den dienst der kercken toegelaten te worden geandtwoort, dat de synodus persisteert by de laetste resolutie, articulo 40 genomen, ende aengaende syn onderhoudt, dat hy hem behoort te contenteren met de 200 guldens die hem de heeren Staten jaerlycx hebben toegeleydt, met ernstighe vermaninge dat hy sich voortaan stil houde ende wachte van de kercke meer te molesteren ende de eenvoudige (gelyck men verstaet, dat hy doet) ongerust te maecken.

19.

[AMPSINGIUS.] — De gedeputeerde deses synodi wordt belast met de gedeputeerden des Noordthollandschen synodi te spreken aengaende den persoon JOANNIS AMPSINGII, die men verstaet sich nu een tytlanck wederomme binnen Haerlem secretelyck gehouden te hebben, ten eynde de resolutie des laetsten synodi, articulo 42 genomen, bequamelyck geffectueert worde.

20.

[ALBERT JANSE.] — Ghehoort het rappoort, by de gedeputeerde des Gorrichumschen classis gedaen, over den persoon van AELBERT JANSZ, georoert articulo 43, is den gedeputeerden des synodi belast hem voor haer te ontbieden om by hun op nieus gehoord ende geexamineert te worden. Ende indien hy niet en can bestaen, ofte men van hem geen beter getuychnisse en hoort, sullen sy hem t'eenemael van synen dienst deporteren.

21.

[GILLIS VAN COUWENBERG.] — Alsoo GILLIS COUWENBURGH, waervan articulo 44, sich weder in den dienst tot Etten ingedrongen heeft ende staet om van daer tot Almkerck geroepen te worden contrarie voorgaende resolutien soo van der E. heeren Staten als des synodi ende beloften by hem daerop gedaen, is den classi van Gorchum ende Dordrecht opgeleydt den gedeputeerden des synodi ter handen te stellen alsulcke documenten als sy tegens hem hebben, om by deselve den heere VAN SONSFELT als heere van den voorsz. dorpe verthoont te worden ende hem alsoo uyt den dienst te weren. Ende alsoo de voorsz. COUWENBURGH daerna selve verschenen is ende syn fauten bekendt heeft, is goetgevonden hem noch eens te hooren in propositie op Luc. 18 etc., wesende den text, die hy seyde Sondach te voeren tot Etten gepredickt te hebben. Maer deselve heel vreemt ende buyten propooste gevonden synde, perstisteert de vergaderinge by de voorsz. resolutie. Ende indien hy diesnietgegenstaende voortvaert, sal opentlyck verclaringe ende

waerschouwinge in de naestgelegen kercken voor den volcke gedaen worden, dat hy by den synodum voor geen dienaer der Gereformeerde kercken gekendt en wordt.

22.

[*Kercke van Dantsick.*] — Op 47^e artyckel, nopende de kercke van Dantsick, heeft de synodus, aenmerckende dat men vant houden des nationalen synodi noch onseecker is ende dat men de ongeruste conscientien niet en behoort soo lange suspens te houden, den gedeputeerden belast de broederen aldaer nochmaels tot onderhoudt van vrede ende eenicheydt in conformiteydt van derselver gedeputeerden voorgaende schryvens te vermanen. Ende indien sy diesniettegenstaende om eyntelyck advis aenhouden, verstaet dese synodus, dat hun tselve (naerdats men de geheele gelegentheydt der saecken wel verstaen sal hebben) medege deylt sal worden.

23.

Rapport van de gedeputeerde des synodi. [ADAMUS BILLICHIUS.] — De gedeputeerde des synodi hebben van alles, wat hun in den voorleden jare was opgeleyt, schriftelyck rapport gedaen ende voorts der vergaderinge aengedient, dat hun by mynheeren van den Hove van Hollandt ter handen gestelt syn geweest seeckere schriften ADAMI BILLICHI, eertyts kerkendienaer tot sGravesande ende Wieringen ende nu lest tot Montfoort int Sticht van Wttrecht, doe ter tyt gevangen op de voorpoorte in den Haghe, omme deselve te doorsien. Waerinne bevonden synde verscheyden lasteringen tegen de ware leere, Gereformeerde kercken ende kerkendienaren, hebben sy, geassisteert met de gedeputeerden van de Noordthollandtsche kercken ende met consent ende ter presentie van commissarissen van den Hove, den voorsz. ADAMUM daerop aengesproken, die alle tselve wederroepen ende wyders daerop geantwoordt heeft, als uyt het extract van des voorsz. ADAMI confessie, daarvan synde ende der vergaderinge voorgelesen, breeder blycken mach. Ende alsoo deselve ADAMUS, daernaer by den voorsz. Hove uyt den lande gebannen ende inhabil tot eenige diensten verclaert synde, verreyscht is in Gelderlandt ende tegenwoordelyck (soot schyndt) staet na de kerkendienst tot Ingen, ende dat daeromme de kercke van Thiel by haer schryven, aen de kercke van sGravenhage gedaen ende hier verthoont, begeert van de gelegentheydt syner saecke onderrecht te wesen, is goetgevonden (om redenen), dat men denselven brieff uyt den name van dese vergaderinge beantwoorden ende neffens dien overseynden sal aen de kercke van Thiel copie van des voorsz. ADAMI sententie, opdat sy mogen weten, waernaer hun ten aensien van den voorsz. dienst te reguleren.

24.

[JOH. ANDELIUS.] — Is oock aengedient, dat JOANNES ANDELIUS,

kerckendienaer ter Goude, willende van der Goude (sonder genoechsamer verclaringe van redenen waeromme) vertrecken, eyntelyck om te blyven door de gecommitteerde soo van den heeren Staten als des synodi beweeght is geweest, waerover, alsoo men verstondt, dat de Catechismus noch niet en wordt gepredickt binnen der Goude na de forme van andere kereken, syn HERMANNUS HERBERTS dienaer ende SERVAES CORNELISZ ouderlingh daerover vermaendt. Syn hen oock voorgehouden de beloften, diesaengaende ghedaen soo voor als naer de reconciliatie HERMANNI.¹⁾ Waerop soowel den voornoemde HERMANUS als SERVAES CORNELISZ geandtwoordt ende beloofd hebben daervan met die van de magistraet ende kerckenraedt van der Goude te sullen handelen ende, soovele in haer was, daertoe met alle vlyt aerbeyden, dat tselve nu, soo haest de voornoemde Catechismus op den voet, een jaer lanck by hen gevolcht, geeyndicht sal syn, int wrek gestelt moghe worden om haer met de gemeene kercken te conformeren, gelyck oock de voorsz. broeders van der Goude vermaendt syn te arbeeyden, dat noch een dienaer in haer stadt beroepen worde, waertoe de ghedeputeerde des synodi hen de handt mede bieden sullen.

25.

[EVERHARDUS BOMMELIUS.] — Opt rappoort aengaende EVERHARDUM BOMMELIUM, alsdat hy int landt van Groeningen in den dienst is aengenomen, is den gedeputeerden belast te schryven aen die van Groeningen, in wat manieren BOMMELIUS uyt Hollandt gescheyden is, opdat sy daerinne ordre stellen, alst behoort na Godts woordt ende kerekenordeninge.

26.

[*Drucken van onstichtelicke boecken. Waerseggers.*] — Opt rapport beroerende het drucken van onstichtelycke boecken is goetgevonden, dat de gedeputeerde daerop voorder aenhouden sullen by de hooge overheydt. Ende aengaende de waerseggers sal een yegelyck (neffens de behoorlycke onderrichtinge aen den volcke desen aengaende te doen) deselve soecken te weren door syne overheydt int particulier.

27.

*Resolutien op de punten, daerop dese synodus beschreven is.*²⁾ [*Avondgebeden.*] — Opt eerst point, aengaende de avondtgebeden, off deselve met ofte sonder gebet aengevangen sullen worden, tselve wordt gelaten in de vryheydt van een yder kercke tot den nationalem synodum.

28.

[*Brunisten.*] — Opt tweede, belangende de Engelschen, Brouwnisten ge-

¹⁾ „soo voor als — Hermanni” ontbr. in L. ²⁾ „Resolutie — i,” ontbr. in de andere codd.

naemt, dewyle deselve vreemde opinien dryven, is noodich geacht, dat de kercken ter plaetsen, daer sy commen wonen, daerop letten ende de gemeenten daervoor waerschouwen.

29.

[*Ontheijlinge der sabbatthen.*] — Opt 3^e syn de gedeputeerde gelast aen te houden by de heeren Staten, ten eynde tegen de ontheijlinge der sabbatten oock by placcate voorsien worde volgens de hope, daarvan gegeven by de brieven, van hare E. den 10^{en} Martii 94 aen alle officieren desen aengaende gesonden. Ende alsoo vele officieren de voorsz. brieven van hare E. niet naer en commen, sal tselve oock den Hove van Hollandt aengediendt ende remedie versocht worden.

30.

[*Rhetorijckspelen. Onstichtelike wijtsteekende borden en teekenen.*] — Opt 4^e, aengaende de rhetoricckspelen ende tgene daeraen hanght, syn de kerckendienaren ter plaetse, daer deselve in swanck gaen, by desen vermaendt tot weeringe van deselve by hare respectie overheyden met alle bequame middelen te aerbeyden ende hun te behelpen met de resolutien der heeren Staten soo van den 10^{en} Martii 94 als van den x^{en} Decembris 95. Ende bysonder sal een yegelyck sorge dragen, dat de lidmaten der kercken sich deser spelen onthouden. Tselve is oock geresolveert opt 5^e, aengaende de onstichtelycke teekenen ende borden, die hier ende daer uytghesteeken worden.

31.

[*Die haerselven dooden*] — Opt 6^e, roerende degene, die hunselven verdoen, sullen de gedeputeerde den E. Hove Provinciael aenwysen de faulten, daerinne gevallen, opdat de beschreven rechten ende placcaten hierinne geobserveert worden.

32.

[*Proponenten.*] — Opt 7^e, belangende de proponenten, is geresolveert, dat geen proponent voortaan toegelaten sal worden te predicken dan int bywesen van eenige professoren ofte ten minsten een dienaer des woordts ende ouderlingen, bequaem om van de propositie ofte predicatie te oordeelen ende den proponent naer gelegentheyd te onderrichten, oock niet dan met voorgaende verclaringe aen de gemeente der plaetse, daer de predicatie gedaen wordt, dat tselve geschiet alleen om des proponents oeffeninge. Ende dit al sonder eenige bedieninge der sacramenten, opdat, dit claer onderscheydt tusschen den proponenten ende hare propositien aen d'een ende de beroepen dienaren ende hare predicatien aen d'ander syde onderhouden synde, alle inconvenienten gemyt worden.

33. [*Trouwen van lieden, comende uijt andere landen.*] — Opt 8^e, belangende de dienaren, die hun mochten onderstaen yemandt, uyt ander landen comende, te trouwen sonder behoorlycke proclamatiën ofte oock sonder behoorlyck bescheydt ende bewillinge harer ouderen etc., is gestatueert, dat een yder de placcaten der E. heeren Staten, hierop gemaect, scherpelyck sal achtervolgen op peyne van suspensie des dienstes ende den aenleven van dien. Welcke suspensie te doen sal staen by de classen, daeronder de faulten valt, ende naer behoorlycke kennisse van saecken, welcke classis oock (ingevalle van swaricheydt) sal mogen te hulpe nemen deses synodi gedeputeerden.

34.

[*Dienaren, staende onder particuliere heeren.*] — Opt 9^e sullen de gedeputeerden by alle bequame middelen aerbeyden eerst by de particuliere heeren, daer de gebreecken vallen sullen, ende daerna (by gebreck van beteringe) aen de hooge overheydt, ten eynde de kercken, onder dese heeren sittende, behoorlyck voorsien ende de dienaren derselver onderhouden worden.

35

[*Trouwen van ongedoopte met gedoopte.*] — Opt 10^e sal vertooch gedaen worden by de voorsz. gedeputeerden aen de heeren Staten soo Generael als particulier, ten eynde soodanich trouwen der ongedoopte persoonen met gedoopte ofte ongedoopte verhindert moge worden.

36.

[*Gagien van de schoolmeesters.*] — Opt 11^e sullen de gedeputeerde des synodi, gevoecht met die van Noordthollandt, by den E. heeren Staten aenhouden, ten eynde de gagien van de schoolmeesteren verbeterd, ende voortaan niemandt totten schooldienst geadmitteert en worde dan alsulcke, die ofte professie doen van de ware religie ofte emmers deselve toegedaen ende vorderlyck syn, ende niet Papistische ofte Wederdoopsche ende andere de Gereformeerde religie contrarierende, opdat alsoo meteen de onstichtelycke boecken ende andere disorderen geweerd moge worden.

37.

[*Diaconie oprichten.*] — Worden oock alle classen ende kercken by desen vermaendt de diaconie overal, waer die niet en is, op te richten, den ontfanck van de oortgens ten behoeve van de diaconie, by de E. heeren Staten geordonneert, aen sich te nemen ende, soo sy daarmede niet toe en commen, de Heylige Gheestmeesters om hulpe aansprecken ende ingevalle van swaricheydt de gedeputeerde des synodi te hulpe te nemen.

38.

[*Geschil rakende twee dienaers.*] — tGheschil, int 12^e gravamen geroert, is by HENRICUM BRANT ende JOANNEM TAY, tot desen eynde by de classen

van Schouwen gecommiteert, der vergaderinge voorgedragen met versoeck, dat dese synodus die van de classen van den Briel soude vermanen, dat syluyden seeckeren dienaer, onder den classe van den Briel sorterende ende by den classen van Schouwen gewesen synde int openbaer schuldtkentenisse te doen van dat hy eenen dienaer des classis van Schouwen voor denselven classe t'onrecht (soo sy dat hielden) beschuldicht hadde van dronckenschap, souden constringeren ofte totte voorsz. schuldtkentenisse ofte tot provocatie van meerder vergaderinge naer inhoudt vant 29^e art. der kerckenordeninge. Heeft de synode (naer voorgaende betuyginge, hoe ongeerne men sulcke geschillen verstaet, ende vermaninge tot vrede) verclaert niet te connen verstaen, dat die van den Briel tot tgeen by de voorsz. gedeputeerden versocht was gehouden syn, maer dat de classis van Voorn ¹⁾ ofte die dienaer onder hen sorterende, indien sy yedt tegen den dienaer des Brielschen classis hebben, tselve aen denselven classis ende soo voorts volgende tart. des nationalen synodi voorsz. aendien en mogen. Waernaer partyen met malcanderen door tusschenspreken van sommige, nyt dese vergaderinge daertoe versocht ende gecommiteert, in vriendelycke communicatie getreden ende eyntelyck veracordeert syn volgens seeckere acte daervan synde.

39.

Andere saecken, in dese vergaderinge voorgevallen ende aengedient. ²⁾ [*Of men ongedoopte in sijeckte mach doopen.*] — De gedeputeerde des synodi van Noordhollandt hebben de vergaderinge aengedient seeckere vrage, in haer synodo voorgesteld, te weten off men de persoonen, die ongedoopt tot haren ouderdom gecommen ende, in sware siecten vervallen synde, den doop met sware becommeringe haers gemoets begeerden, in haer sieckbedde doopen sal, begeerende daervan te hooren het advys deses synodi. Is naer rype overweginge van verscheyden consideratien ten beyden syden geadviseert, dat men soodanige persoonen eerst ende vooral sal soecken tevreden te stellen met goede onderrichtinge nyt Godts woordt, dat de salicheydt aen den doope niet en is gebonden. Ende indien deselve diesniettegenstaende by haer begeerte persisteren, sal hem de doop geadministreert worden, doch met voorgaende kennisse des kerckenraedts ende in tegenwoordicheyt van een goet getal geloovigen, oock met voorgaende vermaninge van den heyligen doop ende claer bekentenisse des gelooffs desgenen, die gedoopt begeert te syn, ende belofte van sich oock tot des heyligen ³⁾ avondtmael te begeven, syne gesondtheydt becommen hebbende. Worden

¹⁾ „Voorn” L heeft „Schouwen.” ²⁾ „Andere — aengedient” ontbr. in de andere codd.

³⁾ „heyligen” L en M hebben „Heeren.”

oock alle dienaeren te deser oorsaecke vermaendt den volcke aen te wysen de groote sonde, die men begaet midts den doop in syne jonckheydt naerlatende ende alsoo den raedt Godts, als Luc. 7 geschreven staet, tegens henselven verwerpende.

40.

[*Heusden versoeckt twee dienaren ontrent de stadt.*] — Alsoo de gecommiteerde des classis van Gorchum uyt den name van die van Heusden versochten, dat sy met twee dienaren ontrent dselve stadt mochten voorsien worden, daertoe als by memorie schriftelyck aenwysende, waer men de middelen om deselve te alimenteren soude mogen bekommen, is goetgevonden, dat dit versoek by den gedeputeerden des synodi der hooger overheydt met aenwysinge van de voorsz. middelen aengedient sal worden.

41.

[*HIERONYMUS HORTENSIVS.*] — Syn de voorsz. gedeputeerde des synodi midtsgaders de classe synodael specialyck by desen belast om aen te hooren de swaricheden, die die van den classe van sGravenhage verclaren te hebben tegen *HIERONIMUM HORTENSIVM* ende eyntelyck daerinne ordre te stellen, soo wanneer sy van de classe voornoemt daertoe versocht sullen wesen.

42.

[*Dingen, die den dienst des woords op de Sondagen beletten.*] Alsoo men verstaet, dat somwylen op Sondagen door eenige monsteringen, battenenten etc. de dienst des woordt Godts belet ende nagelaten wordt, syn de dienaren des goddelycken woordts vermaendt haer devoir te doen by hare magistraten, opdat tselve geremedieert worde, ende sullen harenthalven evenwel int predicken voortvaren.

43.

[*Gemeene misbruycken te weren. Gedeputeerde des synodi sullen staen over alle examina.*] — Is ter oorsaecke van eenige gevallen ¹⁾ misbruycken goetgevonden, dat voortaan de gedeputeerde des synodi alsoowel sullen geroepen worden overt examen der studenten van Leyden, die by den classe aldaer souden mogen worden geexamineert, als van andere. Ende alsoo de gedeputeerde van Noordthollandt daerover begeerden te weten, off niet hare gedeputeerde mede van gelycken en souden geroepen worden overt examen van sommige studenten, wanneer sy in haren quartieren in den dienst gebruyct souden worden, is geantwoordt: ja. Maer dewyl die van Noordthollandt dese ordre van de gedeputeerde des synodi over alle examinatien te committeren noch niet en hebben, sullen de gedeputeerde deses

¹⁾ „gevallen” M heeft „gemeene.”

synodi hierinne voortgaen sonder prejuditie van die van Noordthollandt, ter tyt toe dieselve ordre mede onder henluyden in treyn gebrocht sal wesen.

44.

[*Proponenten, hoe toe te laten tot het peremptoir examen.*] — Sullen geen proponenten voortaan tot het volcommen examen, dat int bywesen der voorsz. gedeputeerde geschiet, toegelaten worden, tensy deselve eerst by den classe eenichsints beproeft syn, off sy in examine sullen connen ter redelycker wyse bestaen.

45.

[*Poincten, die die van Noortholland desen synodo willen voordragen.*] — Sullen voortaan de gedeputeerde des Noordthollandtschen synodi besorgen, dat de poincten, die van haerluyder synodi wegen desen synodo sullen worden voorgedragen, in tydts aen de classen, die de uytshryvinge sullen hebben te doen, overgesonden worden, opdat men daarop mede neffens d'andere poincten van beschryvinge letten mach, ende sal sulcx van gelycken onderhouden worden van wegen deses synodi, wanneer men die van Noordthollandt yedt sal hebben voor te stellen.

46.

[*Bejaert persoon, gedoopt by de Wederdoopers, of ten h. avondmale toe te laten is?*] — Op seeckere vrage, te weten hoe men handelen sal met een persoon, die in syn jonckheydt niet gedoopt geweest synde, in syn ouderdom gedoopt is by de Wederdooperen, ende off men denselven sal toelaten tot des Heeren avondmael, is d'antwoorde uytgesteld tot op den naesten synodum, opdat de classen middelertyt op de saecke letten mogen.

47.

[*Rapport van de visitatores ende verkijesinge van nieuwe.*] — tRappoort van de visitateurs des voorleden jaers gehoort synde, syn voor het toecommende jaer gecommiteert: over de classe van Dordrecht JOANNES BECIUS ende GODEFRIDUS OLDENDORP; over Delft JACOBUS ROELANDI ende WINANDUS BEECK; over Leyden HENRICUS GALLUS ende JOANNES NOBELIUS; over Goude ADRIANUS VAN DEN BORRE ende LAMBERTUS JEMMINGIUS; over Rotterdam FRANCISCUS LANSBERGIUS ende HENRICUS CUCHLEUS; over Gorchum JODOCUS GEISTERANUS ende REYNERUS REYNERI; over Briel REYNERUS DONTCLOCK ende ARNOLDUS TIMMERMAN; over sGravenhage PETRUS EVERHARDI ende THEODORUS PETRI; over Overrhynlandt NICLAES MAES ende ROBERT DE RIDDER; met vermaninge aen denselven, dat men soewel in de steden als de dorpen ten minsten eens jaers visiteert volgens tformulier, daervan gemaect in den nationalen synodo anno 86. Ende alsoo de classis van der Goude schynt gemeynt te hebben, dat de kercke van der Goude sedert de leste reconciliatie onder desselven inspectie niet meer en stondt, wort

verclaert: jae, ende dat sy deselve kercke soowel als andere mede visiteren sullen.

48.

In plaetse van de twee affgaende, te weten CORPUTIO ende WTTENBOGAERT, syn gedeputeert LIBERTUS FRAXINUS ende THOMAS SPRANCKHUYSEN, ende syn ARNOLDUS CORNELII met CASPARO SWERINCKHUYSEN gecontinueert om als des synodi gedeputeerde dit aenstaende jaer te bedienen. Denwelcken belast is niet alleen specialyck de saecken, die in den synodo verhandelt ende hen aldaer opgeleydt syn, uyt te voeren maer oock alle andere voorvallende saecken der kercken, in dewelcke te handelen de stichtinge vereysschen sal, midts van alles rapport doende aen den synodum.

49.

Om in den naesten synodo van Noordthollandt van wegen dese vergaderinge te compareren wordt gecontinueert BERNHARDUS LA FAILLE ende op nieuws gecommitteert ARNOLDUS CORNELII, welke voet van continuatie van eenen ende nieuwe deputatie eens tweeden voortaan gevolgt sal worden.

50.

Wordt de classis van Delft voor dit jaer gestelt tot classis synodael met last van de uytshryvinge des naesten synodi te doen, in dewelcke de vermaninge gedaen sullen worden by een uyt den classe van Delft voor ende eenen uyt den classe van sGravenhage naer. Ende wort goetgevonden, dat voortaan altyt de uytshryvinge des naesten synodi gedaen sal worden by die classis, die den synodum lest gehadt heeft.

51.

De censuren gehouden, is de actie besloten met een vermaninge, die JOANNES BISSCHOP uyt den naem des classis van Dordrecht gedaen heeft op 1 Timoth. 4: 1.¹⁾ Waerna de heeren commissarien der heeren Staten midtsgaders mynheeren van den magistraet van Delft bedanct synde, is de vergaderinge met dancksegginge tot Godt ende aenroepinge syns naems vredelyck gescheyden op den 31^{em} Augusti 1596.

ARNOLDUS CORNELII, hujus synodi praeses.²⁾

JOANNES WTTENBOGAERT, synodi assessor.³⁾

¹⁾ „1” L heeft „16.” ²⁾ „praeses” L heeft „moderator.” ³⁾ „Joannes — assessor” ontbr. in L.